

ΒΑΡΔΙΑΝΟΣ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΕΡΗΜΟΝΗΣΙ ΤΟΥ ΤΣΟΥΓΚΡΙΑ

ελάχιστη συνεισφορά στο έτος Παπαδιαμάντη

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Έχω κάμποσα χρόνια που σβαρνιέμαι στις ερημίες, τα περιβόλια, τις αμμονδιές και τους απορρώγες βράχους της Σκιάθου. Αναζητώ περπατώντας κρυμμένα μυστικά και διατηρημένες τοποθεσίες στο διάβα της ζωής του νησιού, αυτά που με τόση μαεστρία έχει περιγράψει ο μεγάλος Αβέξανδρος. Η βορά όμως του χρόνου, η τουριστική αξιοποίηση κι η προβολή με την αξιοποίηση των σκιαθίτικων ακρογιαλιών ισοπέδωσε ή εξαφάνισε τα περισσότερα από τα παπαδιαμαντικά τοπία αφήνοντας ελάχιστα, που κι αυτά σώθηκαν βέβαια χάρη στο απρόσιτο και ανέφικτο της προσέγγισής τους.

Τέτοια τοπία και ιστορικές θέσεις του νησιού μπορώ να ονοματίσω πολλά, ξεκινώντας από το Κάστρο και φτάνοντας μέχρι το βράχο του Αγιο-Σώστη, το Στοιβωτό και το Κουρούπι, το Ξάνεμο και φυσικά το απέναντι νησάκι του Τσουγκριά που έγινε διάσημο από τον **“Βαρδιάνο στα Σπόρκα”**.

Άλλες πάλι τοποθεσίες, όπως του **“Πουλιού η Βρύση”**, στις οποίες αναφέρεται πολύ συχνά ο σκιαθίτης κοσμοκαλόγερος έχουν αφανιστεί ή δεν είναι αναγνωρίσιμες κι εντοπιστέες. Οι αξίνες και τα αδηφάγα οδοποιητικά έχουν διαμορφώσει ένα άλλο νησί, που, εδώ που τα λέμε, δεν έχει καμία σχέση με το νησί που **“βαδίζουμε”** στα κείμενα του Παπαδιαμάντη...

Ένα Παπαδιαμαντικό τοπίο, που δίκως να είναι απρόσιτο, δεν ήταν όμως και εύκολα προσβάσιμο, ήταν και είναι το ερημονήσι του Τσουγκριά, που ακόμη και σήμερα αποτελεί μια φύση ιδιόρρυθμη, εντελώς μεσογειακή, ωστόσο απόμακρη, ελκυστική κι όμως άγνωστη.

Όταν πέρσι, εκεί στις αρχές του Ιούνη, αποφάσισα να το προσεγγίσω έπεσα σε ένα αδιαπέραστο τείχος, που έφραξε πολλές από τις επιθυμητές διαδρομές του.

Δεν υπήρχε δίκτυο μονοπατιών, και μάλιστα συντηρημένο, παρά μόνο για την επικοινωνία μεταξύ των δύο γνωστών παραλιών, αφού χρησιμοποιείται έστω και ανεπαρκώς από μερικούς που θέλουν να πάρουν μια γεύση από το εσωτερικό τοπίο του Τσουγκριά.

Επομένως επιδόθηκα αναποτελεσματικά στη διερεύνησή του αποτυγχάνοντας κατά κράτος στις αρχικές εκτιμήσεις και προοπτικές μου. Δυστυχώς η φύση του Τσουγκριά, το καθεστώς της ιδιοκτησίας του και η έλλειψη κάθε σήμανσης και ενδιαφέροντος για το νησάκι από πλευράς των αρχόντων και των δημοτών της Σκιάθου, (εξαιρώ την περιβαλλοντική ομάδα του Γυμνασίου της), με αποθάρρυναν και βρέθηκα με την πλάτη στον τοίχο.

Ωστόσο πείσμως κι αποφάσισα να διατρέξω το ερημονήσι με κάθε θυσία.

Μπήκα στο ταχύπλοο και σε μιάμιση ώρα βρέθηκα στο νησί της κουκουναριάς. Αυτόματα έψαξα τον Γιάννη τον Μπρίκο, να με πετάξει με τη φελούκα του ως απέναντι, το "στιγματισμένο" ερημόνησο, που χρόνια τώρα στέκει το αντίπαλο δέος των σκιαθιτικών ακρογιαλιών...

Επειδή δεν βρήκα τον Γιάννη τον Μπρίκο μα ούτε και τον Γιωργή της Μπούρμπαινας, αλλά ούτε και κανέναν άλλο από τους βαρκάρηδες του λιμανιού παρά μόνο μια βενζίνα γεμάτη τουρίστες, πήδησα στο πρυμνιό κατάστρωμα με σκοπό να ταξιδέψω ως απέναντι κι από κει ν' αποδυθώ στην εξερεύνηση και αποκάλυψη του ερημόνησου. Που βέβαια το καλοκαίρι βρίθει από κολυμβητές που συνωθούνται γύρω από τις δύο έξοχες αμμώδεις παραλίες του, αλλά και από πλήθος ιστιοπλοϊκά και κάθε είδους άλλα σκάφη και βαρκάκια.

Το "ταξίδι" δεν διαρκεί παρά λίγα λεπτά τις ώρας.

Και όπως εταξίδευα με πρίμο τον καιρό βλέπω στο βάθος μεταξύ των δύο ερημόνησων:

"...αντικρύ ανάμεσα εις τα δύο νησιά τα καλούμενα Μικρός Τσουγκριάς και Μεγάλος Τσουγκριάς, ω, τι να ιδώ, ένα καράβι αραγμένο.... Συνήθεια δεν ήτο ν' αράζουν εις το μέρος εκείνο, εις απόστασιν δύο και τριών μιλίων από την πόλιν, τα καράβια όσα κατέπλεαν εις τον θιμένο, Ούδ' ήτο καν θιμίν εκεί. Ήτο σχετικώς υπήνεμον το μέρος, αήθ' ήτο έξω σχεδόν του στομίον του θιμένου, και ανάμεσα εις δύο ερημονήσια..."

Παρακολουθώντας τις αναμνήσεις της

γριάς-Σκεύως παρακάμψαμε τον βορεινό κάβο του Μεγάλου Τσουγκριά και μπήκαμε στον πρώτο υπήνεμο κολπίσκο, όπου ήταν αραγμένα όχι ένα, αλλά δεκάδες πλεούμενα, έξω από την αμμώδη ακτή.

Και καθώς επλησιάζαμε την ακτή, από τη βόρεια όψη της, παρατήρησα την πολύ πυκνή και στιβαρή βλάστηση που εκύκλωνε τη μικρή παραλία.

Αλλωστε γύρω από την ακτή είχαν αράξει πλήθος πλεούμενα:

"γοητεία, βρατσόρες, τρεχαντήρια, κότερα, τσερνίκια, τράτες, σκαμπαβίες και βάρκες"

αλλά υπήρχαν και πλοία που

"ήσαν αραγμένα εντός του όρμον του Αγίου Φλώρον και διά τούτο δεν ήσαν ορατά εκ της πηλίχνης".

Η βενζίνα μας αποβίβασε πάνω σε ένα ξύλινο ετοιμόρροπο ντόκο, αλλά έπειτα έπρεπε να βγάλουμε τα παπούτσια μας για να διαπλεύσουμε ένα κομμάτι θάλασσας μέχρι να φτάσουμε στη στεριά.

Πέρα από κάτι ψάθινες ομπρέλες και μια σειρά από λιοψημένα γυναικεία κορμιά δεν είχε τίποτ' άλλο τούτη η παραλία.

Όμως πίσω από την ακτή αυτή σουρώνονταν ένα πυκνό δενδροφυές δάσος, που από τη βορεινή του πλευρά είχε μετασχηματιστεί σε ελαιώνα, με επιβλητικές ελιές και αραιά πεύκα κι από τη νότια αναπτύσσονταν μια περίεργη και πολύ συναρπαστική βλάστηση, με κυπαρίσσια, δάφνες και κουμαριές. Όμως το πιο εντυπωσιακό ήταν ότι η πυκνή βλάστηση μετουσιώνονταν σε μιαν απίθανη υγροτοπική λιμνούλα, με καλαμιές, βούρλα και σχίνα.

Άφησα τη διαδρομή προς τον υγρότοπο και πήρα μια πορεία ανάμεσα από τις ελιές, τα πεύκα και τη χαμηλή μεσογειακή βλάστηση, κυρίως λαδανιές και φρύγανα, επιχειρώντας να βρω διέξοδο ή μονοπάτι για το βόρειο στέλεχος του νησιού.

Μονοπάτι –παρόλες τις σχετικές πληροφορίες που είχα– δεν μπόρεσα να εντοπίσω, παρά το γεγονός ότι αφιέρωσα αρκετό χρόνο σε αυτή τη δυσπρόσιτη μεριά του ερημόνησου.

Ελίχθηκα πολλές φορές ανάμεσα σε σωρούς από κοτρώνια περνώντας και διασχίζοντας χαμόκλαδα, αγριλιές και θάμνους μυριστικούς σε μια τραχιά αργιλλώδη έκταση, για να μπορέσω να επισημάνω ποιο είναι το πέρασμα για την κορυφή του λόφου. Από την οποία κορυφή, είχα την αίσθηση ότι, θα μπορούσα να χαρτογραφήσω ολόκληρο το βόρειο σκέλος και να εκτιμήσω μετά την πορεία μου.

Σε όλη αυτή την ανίχνευση έβρισκα γιγδοστρατα που χάνονταν μέσα σε δύσβατες λόχμες και δεν έβγαζαν πουθενά. Επειδή το κέρδος, πολλές φορές, για έναν ανιχνευτή ή πεζοπόρο, δεν είναι ο τελικός στόχος, η κορυφή ή το “νήμα”, αλλά όσα αναπάντεχα και ωραία ξετρυνώσουν στο δρόμο του και προκύψουν ως “τυχαία περιστατικά”, γι αυτό και ως εδώ ένωθα ευχαριστημένος από τις εισπνοές του θυμαριού, της φασκομηλιάς, του υσσώπου και των σκίνων τα οποία

"ανήρχοντο ως δι' ακάπνου θυμιατηρίου θυμίαμα εις τον ουράνιον θόλο"

Η επιμονή μου στέφθηκε από επιτυχία μόνο όταν χώθηκα μέσα σε αυτές τις λόχμες και τα φατώματα, τα οποία διέσχισα με πολύ κόπο, για να βρεθώ τελικά στο κορυφαίο σκέλος του βορεινού λόφου, από όπου αρχικά μπορούσα να χαράξω την υπόλοιπη πορεία μου κι έπειτα να αγναντέψω τη μοναδική κι εξαιρετική διάστρωση της αμμώδους λεκάνης του βορεινού ακρωτηρίου του Τσουγκριά, αλλά και όλης της Σκιάθου απέναντι.

Βρισκόμουν πια πολύ κοντά στην απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς μύτη του Τσουγκριά που οι ντόπιοι αποκαλούν *Κεφαλάκια*.

Πήρα να καταφορίζω το ανώμαλο φρυγανώδες διάστρωμα του λόφου. Οι εικόνες που αποκαλύπτονταν ήταν πέρα από κάθε περιγραφή. Το διπλό αμμώδες ακρωτήριο

"προσφιγές ενδιαίτημα γλάρων και αγρίων περιστερών"

με τη φυσική θαλασσωμένη λίμνη του περιβάλλονταν από υποθαλάσσια ρήγματα και πλάκες διάστρωτες και κατάλευκες, που σε συνδυασμό με το πολύ έντονο του κοβαλτίου ανακάτευε απίστευτες συνταγές

καταπληκτικών αποχρώσεων.

Όσο κατέβαινα τόσο περισσότερα κομμάτια χρωματικής πανδαισίας μου χάριζε αυτή η εντυπωσιακή πλευρά του Τσουγκριά.

Σε όλο αυτό το φάσμα της λεκάνης που έχει δημιουργήσει η φύση, μιας και ο άνθρωπος εδώ δεν έχει την παραμικρή δυνατότητα επέμβασης (ευτυχώς), γιατί οι βόρειοι άνεμοι δεν θα του αφήσουν τίποτα όρθιο, εγκαταβιούσαν δυο τρεις ποικιλίες γλάρων που ξεχώριζαν από τα ράμφη, τις κηλές και το

φτέρωμά τους και που έχουν εδώ μian από τις πιο ενδιαφέρουσες αποικίες τους σε όλο τον αιγαιακό χώρο.

Αντιμέτρησα τις αποστάσεις και την ποιότητα του εδάφους για να κινηθώ ανατολικά. Αδύνατο. Η χαμηλή δασική βλάστηση κι ο τοπικός χαρακτήρας αυτής της αφιλόξενης γωνιάς με αποθάρρυναν. Μου έπαιρνε πολύ χρόνο να διασχίζω κλώνους, να παραμερίζω αγκάθια και να βουτώ μέσα σε φωλιές τρωκτικών. Εγκατέλειψα κάθε προσπάθεια

και επέστρεψα με σχετική δυσκολία μες από δεκάδες μικρά γιδόστρατα που δεν είχαν αρχή και τέλος, στην παραλία από όπου είχα ξεκινήσει.

Σε μικρή απόσταση, όπως είπα πιο πριν, υπήρχε η υπέροχη υγροτοπική λιμνούλα. Την πλησίασα και βάλθηκα να την περιεργαστώ από όλες τις πλευρές. Ήταν ένα έξοχο πλάνο ομορφιάς που δεν βρίσκει κανένας εύκολα σε νησιώτικο χώρο. Και τούτο γιατί

οι υγροτοπικές λεκάνες που έχουν αυτοδημιουργηθεί, με γλυκά νερά που εμπλουτίζονται όμως από την αρμυρή δίοδο της θάλασσας προσφέρουν ζωή και διατροφικό πλούτο σε πουλιά, αμφίβια και ψαράκια του γλυκού νερού, αλλά και πολλούς ακόμη οργανισμούς που τρέφονται από τις πλούσιες ύλες των συστατικών της.

Πίσω από την πηχτή αυτή λιμνούλα με τα σπάρτα, τους καλαμιώνες και τα υδρόφιλα στελέχη της αναπτύσσονταν ένα πανέμορφο δάσος κυπαρισσιών και κουμαριάς, μοναδικό στη σύσταση και την αισθητική του.

Το επόμενο βήμα ήταν η επίσκεψη του **Αγίου Φλώρου** και η κατά μήκος όλης της δυτικής ακτής προσπέλαση του νησιού.

Ο Άγιος Φλώρος είναι το μοναδικό σωζόμενο εκκλησάκι του νησιού και έχει μια ιστορία που τραβάει σε μήκος. Είχα λοιπόν μian αγωνία να ιδώ σε τι κατάσταση βρίσκεται στις μέρες μας το παλιό αυτό ναύδριο του Τσουγκριά.

*"Πρωϊ και εσπέρας καθ' εκάστην κατέπλεον ψηλο-
άρια εις την ερημόνησον, εκεί εις την άκραν της
κρημνώδους ακτής, παρά τον Άγιον Φλώρον.*

*Ναϊσκος επ' ονόματι των Αγίων Φλώρον και Λαύ-
ρον, ων η μνήμη τελεείται τη 18^η του Αυγούστου,
υπήρχε το πάβλιν πέραν της ακτής εκείνης, έσω-
θεν τον όρμον. Σήμερον ο παλαιός ναϊσκος ήτο
ερείπιον..."*

Ήταν πράγματι ερείπιο και σήμερα, όπως γράφει ο Παπαδιαμάντης; Πήρα λοιπόν το ευδιάκριτο και καλοσχηματισμένο μονοπάτι που υπάρχει στην άκρη της ακτής και το οποίο ακολουθεί πορεία μέσα στο πυκνό πευκόδασος με αμμόδη την αρχική του σύσταση. Υστερα ανηφορίζει κάμποσο, για να ξεπεράσει την απόκρημνη πλευρά του νησιού που οδηγεί στον Άγιο Φλώρο και ευθειάζει στο δρόμο για το εκκλησάκι.

Θα ήταν και σήμερα ερείπιο ή όχι; Με ταλάνιζε η ίδια σκέψη.

Η δασωμένη διαδρομή του μονοπατιού κράτησε περίπου είκοσι λεπτά. Ωστόσο το μονοπάτι ήταν καλοχαραγμένο και δεν δημιουργούσε πρόβλημα. Όμως κάμποσο πριν το εκκλησάκι του Αγίου Φλώρου διχάζεται το τελευταίο κι ενώ ένα – το πιο σημαντικό – τραβάει για την ομώνυμη ακτή, το άλλο στρίβει δεξιά με μέτωπο τον γκρεμό και οδηγεί έπειτα από πεντάλεπτη πορεία στο ναύδριο.

Τι είναι και τούτο το κτίσμα, αναρωτήθηκα, όταν αντίκρυσσα πάνω στην κόψη του γκρεμού αυτό το περίεργο αρχιτεκτόνημα, με τις αλλόκοτες γωνίες, τις προεξοχές και τα ιπτάμενα φτερά κι ας μη μ' άφηνε η αντηλιά να εκτιμήσω τις πραγματικές του διαστάσεις.

Πλησίασα όλος απορία και σκεπτικισμό.

"Έτσι μωρέ ήταν ετούτο το ναύδριο του Αγίου Φλώρου;"

Μια συρματένια πόρτα κι ένας πρόχειρος φράχτης έζωνε την επικράτεια του Αγίου Φλώρου. Υπήρχε μια καταπακτή που έβγαζε σε υπόγειο ψυχαστήριο κι άλλη μια είσοδος στο κυρίως εκκλησάκι που είχε δεχτεί, ως φαίνεται, την πρόσφατη (1965) σαρωτική ανακατασκευή, με σχέδια και μελέτη του περίφημου Έλληνα αρχιτέκτονα Δημήτρη Πικιώνη...

"Τέσσερες τοίχοι παλαιοί, υγροί και γυμνοί. Τέσσερες εικόνες επί του ανατολικού τοίχου. Τον Χριστού, της Θεοτόκου, τον Προδρόμον και των Αγίων Φιλώρον και Λαύρον.

Δύο κανδήλια με μεγάλα μετάξλινα καθύμματα, καταβλαδωμένα. Εν αναλόγιον προσηρμοσμένον επί του δεξιού τοίχου, προς το μόνο παράθυρον. Τέσσερα βιβλία, το Ωρολόγιον, η Οκτώπκος, το Ψαλτήριον και η Πανδέκτη, τρίτη εντελής κανδήλια με μέγα εκ στενκοσιδήρον σκούφωμα ανερχόμενον και κατερχόμενον δια του μηχανισμού της ισορροπίας, διά να συγκεντρώση το φως επί του βιβλίου και επί της γενειάδος του αναγνώσκοντος. Κανέν στασίδιον..."

Και από την πάλαι περιγραφή του Αγίου Φλώρου στη σημερινή του κατάσταση:

Πράγματι τέσσερις υγροί, αλλά φρεσκοβαμμένοι τοίχοι, λίγες εικόνες, ένα αναλόγιο, κανένα στασίδι κι ένα παράθυρο, που περισσότερο φέρνει σε φεγγίτη που μπορώ να πω, ότι η θέση του και η οπτική του κόβει την ανάσα. Είναι ίσως το μόνο σημείο του ερημόκλησου που έχει εκπληκτική θέα στο πέλαγος, την αντικρινή νησίδα και τους απορρώγες βράχους του Τσουγκριά...

Βγικά αλαφιασμένοι από το μυστηριώδες αυτό εκκλησάκι πραγματοποιώντας έναν περιφερειακό περίπατο στην εξοχή του βράχινου αυτού συγκροτήματος του ακρωτηρίου του Αγίου Φλώρου.

Ολόγυρα απλώνονταν μια πολύ

εντυπωσιακή ζώνη βραχωδών επάλξεων, με διάφορα πατάρια και γλυφές, όπου συνωθούνταν ένα πλήθος αιγαιόγλαρων αμέριμνων που λιάζονταν. Ήταν γλάροι της συνομοταξίας των "ατρομήτων" που ρεμβάζουντες και φιλοσοφούν ισορροπώντας επάνω στο ένα τους ποδάρι. Οι βράχοι αυτοί

"αβλήου εκυρτόνοντο εις προβήβητας κι αβλήου εκοιζαίνοντο εις σπήλαια".

Ήταν πραγματικά ένα σύνθεμα θαλασσόπληκτης βράχινης λωρίδας από τα εξοχότερα του ερημόνησου. Εξω από την περιφραξη κατάφερα και βρήκα μια δίοδο και έφτασα

"δια κρηφού κοχλιοειδούς μονοπατίου κάτω εις τον άκρον αιγιαλόν".

Όταν πήρα την απόφαση να επιστρέψω στο κεντρικό μονοπάτι είχε πια μεσημεριάσει. Ωστόσο πρέπει να πω ότι και από το εκκλησάκι του Αγίου Φλώρου κατέρχεται μικρό μεν αλλά ευδιάκριτο και γρήγορο μονοπάτι που καταλήγει στην αμμουδερή ακτή. Εκεί τα πράγματα παίρνουν άλλη τροπή. Ευθεία μπροστά μου, προς το εσωτερικό του νησιού αναδύεται ένα εκτεταμένο πεδίο με αρκετά μισοερειπωμένα κτήρια, που η περιοχή του φράζεται από μία υψηλή θαμνώδη ζώνη λυγαριών και βούρλων από τη μεριά της θάλασσας.

Περίεργος και λίγο ανήσυχος πλησίασα τον μικρό αυτόν "οικισμό" του Τσουγκριά, που δεν ήταν τίποτ' άλλο από το παλιό λιοτρίβι του νησιού, που φέρεται ότι χτίστηκε στη δεκαετία του 1930.

"Επί της ερημονήσου Τσουγκριά ολίγιστα υπήρχον καταθήματα, δύο ή τρία κελήλια προς χρήση των κληρογύρων - διότι η νήσος ήτο αφιέρωμα εις την Παναγίαν (ήτο κτήμα της ιεράς μοσής του Ευαγγελισμού)..."

γράφει ο Παπαδιαμάντης στον "Βαρδιάνο" του.

Συνεπώς αυτά τα ερειπωμένα κτίσματα δεν υπήρχαν στην εποχή του Βαρδιάνου, ούτε και στα χρόνια που έζησε ο Παπαδιαμάντης. Εδώ τώρα βλέπω θαυμάσια κτίσματα που είναι μεν

μισογκρεμισμένα, αφού έχουν αφεθεί στην τύχη του χρόνου, αλλά κρύβουν στο εσωτερικό τους ένα θησαυρό ανεκτίμητο κι εκπληκτικό που δυστυχώς μένει έρμαιο κι ανεκμετάλλευτος. Ολων των ειδών τα εργαλεία και οι μηχανισμοί του τριβείου της ελιάς είναι εδώ και με κοιτάζουν μαραζωμένα απ' την τρελή σκουριά. Οι ανταύγειες του ήλιου και τα σκιοφώτα δίνουν μian εικόνα γοητευτική. Δε χορταίνω να μπαινοβγαίνω στις αίθουσες και τους εργασιακούς κύκλους αυτού του έξοχου βιοτεχνικού εργαστηρίου. Μερικά από τα εξαρτήματα του ελαιοτριβείου (ταλιάγριας) και από τους μηχανικούς κυλίνδρους, τα αμαξίδια, τους κλιβάνους και τις μυλόπετρες είναι έργα τέχνης και τεχνικής μιας εποχής ανεπανάληπτης.

Ειλικρινά είναι μια από τις δυνατές εκπλήξεις ετούτη δω που εισπράττω σήμερα στον Τσουγκριά βλέποντας τόσα κειμήλια και εργαλεία παραδομένα στην αιώνια φθορά κι όμως τόσο ζωντανά και αιώνια...

Βγαίνω από τα αλλεπάλληλα δωμάτια αυτού του μνημειακού έργου. Απέξω υπάρχει ένα μεγάλο - σπουδαίας τεχνικής κι αυτό - πηγάδι που το σκεπάζουν τα κλαδιά του

γεροπλάτανου. Γύρω από το πηγάδι φαίνεται πως υπήρχε πλατεία, καθώς είναι ορατά τα σημάδια ενός κυκλικού αλωνιού που το περιστοιχίζει τσιμεντένιος περίβολος, χώρια που υπάρχει και το πλατάκι. Δίπλα από το πηγάδι φεύγει ένα μονοπάτι και καθώς ο χώρος δείχνει περιφραγμένος περνάω από τη βορεινή πλευρά του ελαιοτριβείου για το αρχοντικό του εφοπλιστή Επιφανειάδη, στον οποίο ανήκει κατά 50% το νησάκι του Τσουγκριά (Το άλλο 50% κατέχουν η επιχείρηση FIX και η οικογένεια Γουλανδρή).

Ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς πολλά λέγονται στη Σκιάθο, αλλά τίποτα δεν είναι ξεκαθαρισμένο νομικά. Η Μονή της Ευαγγελίστριας, στην οποία ανήκε από τον 19^ο αιώνα το νησί διεκδικεί τα δικαιώματά της, που κανείς δεν ξέρει πότε και με ποιο τρόπο απολέστηκαν...

Περνώντας πάνω από το σχεδόν εγκαταλειμμένο αρχοντικό του Επιφανειάδη βγαίνω πλέον στην καρδιά του υπέροχου και γραφικότερου αυτού ερημόνησου. Μπροστά μου ξετυλίγεται το μοναδικής ομορφιάς ελαιόδασο σε μία τεράστια πεδινή λεκάνη που

κυκλώνεται από το τραχύ πευκόδασο, ενώ η θάλασσα έχει μείνει αρκετά πίσω μου. Ανηφορίζω με σχετική δυσκολία, αφού το αρχικό μονοπάτι χάνεται και τα διάφορα περάσματα οδηγούν σε αδιέξοδα. Εδώ είναι πια που εγκαταλείπω κάθε μορφή και έννοια νησιού και μπαίνω στην επικράτεια της χαλέπιας πέυκης που μέσα της στριμώχνεται η ανάσα μου κάτω από το πυκνό κι αδιαπέραστο περιβάλλον της.

Επιχειρώ γύρω στη μία ώρα να βρω διέξοδο μέσα από φατνώματα και

"τα άβατα φυηθήματα των νησιερών θάμων"

προς την ανατολική παραλία του νησιού. Βρίσκομαι εγκλωβισμένος σε μια παγίδα δασόβιου κυκλώνα που είναι αδύνατο να ξεφύγω προς οποιαδήποτε κατεύθυνση. Πολύ κοντά μου φαίνεται η πευκόρραχη του νησιού που σίγουρα θα βλέπει ανατολικά. Οι θάμνοι, τα ράμνα και οι φτέρες, που σχηματίζουν ένα ορμάνι σωστό, συγκρατούν τα μέλη μου και δεν μπορώ να προχωρήσω με τίποτα. Μα πώς μπορούσαν και περνούσαν απεδώ εκείνος ο **Αγκόρτζας**, ο αιγοβοσκός, αλλά

κι ο μοναχός **Νικόδημος** που ανηφόριζαν με ευκολία στο βουνό; Αμέσως στοχάστηκα την

"τραχείαν και σκογιάν οδόν" που οδηγεί "εις τον κοπιώδη ανήφορον του κόσμου"

όπως πολύ εύστοχα περιγράφει ο Παπαδιαμάντης αυτές –αλλά και άλλες με μεταφορικό ένδυμα– διαδρομές της ζωής...

Τελικά θα επιχειρήσω να εντοπίσω σημεία που είχα επισημάνει ανεβαίνοντας προς την κορυφογραμμή ώστε να επιστρέψω. Αυτή κι αν είναι περιπέτεια...

Έτσι αναγκάζομαι να περιπλανηθώ αρκετά με βαδιστικό γνώμονα τον κατήφορο και αργά αλλά σίγουρα να απεγκλωβιστώ και να φτάσω στην αρχή του απέραντου ελαιώνα.

Απεδώ πάνω ο ελαιώνας, ο νέος υγρότοπος που αποκαλύπτονταν κοντά στη θάλασσα και ολόκληρη η διπλή βαλτική λεκάνη του ερημόνησου βροντοχτυπούσαν με νόημα τα σήμαντρά τους.

"Η τερνή, η πρασινίζουσα πευκόφυτος και ελαιόφυτος οήσος εφαινετο ως μικρά γωνία πρώην ερημικού παραδείσου"...

ΠΗΓΗ ΧΑΡΤΗ: ANAVASI / TOPO NAVIGATOR

Πήρα να κατεβαίνω γεμάτος ικανοποίηση για το νέο αυτό εντυπωσιακό κομμάτι του νησιού. Πριν ολοκληρώσω την κάθοδό μου όμως στο βάλτο και τη διάσχιση του ελαιώνα πρέπει να αφιερώσω στα ελαιόδεντρα του κάμπου έναν μικρό παιάνα. Τέτοιες ομορφιάς και υγείας, αλλά και μοναδικής μορφοπλαστικής απεικόνισης λιόδεντρα δε συναντάει κανείς συχνά στην Ελλάδα. Χαίρεσαι να περπατάς ανάμεσα από τους ευλογημένους τούτους κορμούς και να προσεύχεσαι κάτω από τους ξανθόχρυσους κλώνους τους. Αυτός είναι ο Τσουγκριάς...

Ανάμεσα στα βούρλα και στα σχίνα χαράσσονταν ένα μονοπάτι που έβγαζε στην όχθη του αποξηραμένου βάλτου, ο οποίος όμως, παρότι σχεδόν καλοκαίρι, διατηρούσε σε πολλά σημεία του μπόλικο νερό. Επομένως αυτός ήταν ο υγρότοπος που παλιά πρέπει, όπως περιγράφει κι ο Παπαδιαμάντης, να ήταν ο βάλτος με τις βουρλιές και τα σχίνα. Στον καθρέφτη της γυάλινης επιφάνειάς του αντανακλούσαν τα κτίσματα του ελαιοτριβείου που φαίνονται στο βάθος.

Από την αριστερή, όπως κοιτάζω τη θάλασσα, μεριά του υγρότοπου ανηφορίζει ένα μονοπάτι που οδηγεί στο ακρωτήριο του Λαλαριά. Καβατζάρω τον μικρό κάβο που σχηματίζεται στο τέρμα της βοτσαλωτής παραλίας και αρχίζω έπειτα να κατηφορίζω προς μια κοχυλόστρωτη ακτή

"πλήρη χονδρών και στιφνών χαθίκων"

Αλλά διαγράφοντας αυτή την τοξοειδή καμπύλη, ανεβαίνοντας και κατεβαίνοντας το μικρό λόφο που παρεμβάλλεται ανάμεσα στη νότια παραλία του Αγίου Φλώρου και στη βοτσαλόστρωτη ακτή, που ονομάζεται Λαλαριάς, βλέπω να αλλάζει άρδην όλο το σκηνικό του νησιού και να εμφανίζεται μία υπέροχη και παρθένα υγροτοπική ζώνη, η οποία θεωρείται απρόσβατη για τα πλεούμενα και γι αυτό κατοικείται από εκατοντάδες γλάρους και θαλασσοκόρακες.

Στη θέα μου τα περισσότερα πουλιά σκιαζονται και μετακινούνται προσεκτικά. Οι κρωγμοί τους είναι ένα πανηγύρι πελαγινό που ταραίζει την αένα γαλήνη του ερημόνησου.

Ολόκληρη η ακτή στο σημείο αυτό απο-τελείται από μεγάλα χοντρά και στιλπνά βότσαλα, τα οποία πίνουν μεγάλη έκταση και εισχωρούν σε αρκετό βάρος μέσα στη θάλασσα. Βέβαια η ακτή είναι γεμάτη και από κάθε είδους ξυλότυπα, κορμούς, μαδέρια και δοκάρια, αλλά και ξεβράσματα των πλοίων. Επάνω σε αυτό το σκηνικό η φύση έχει ζωγραφίσει ένα πίνακα απaráμιλλης τέχνης, που ωστόσο από τα πετούμενα θεωρείται βιότοπός τους.

Πέρα από τη βοτσαλωτή αυτή ακτή αρχίζουν τα δύσκολα. Η πορεία που θέλω να πάρω για το **Ασκηταριό**, τον τελευταίο από τους προορισμούς μου είναι η πιο δύσβατη, αλλά και η πιο άγρια και παρθένα από όλα τα κομμάτια του ατίθασου αυτού νησιού.

Ένα υποτυπώδες μονοπάτι που βλέπω να ανηφορίζει μες από σχίνα, φουντωμένες αγριλιές και κουμαριές με ανεβάζει σε κάμποσο ύψος, αλλά ύστερα σβήνονται τα ίχνη του. Δοκιμάζω να ελιχτώ από τα διάφορα γιόδστρατα κι όλα τα ενδιαμέσα διάκενα. Κάποτε ανακαλύπτω ίχνη παλιού μονοπατιού, που ποιος ξέρει από πότε έχει να πατηθεί και να το περάσει ανθρώπινο πόδι. Δημιουργούνται τέτοια σκοτεινά υπόστεγα που σε πολλά σημεία μου θυμίζουν διαδρομές στο νότιο Πήλιο.

Σε κάποια στιγμή βγαίνω από τα σκιάφωτα και βλέπω έναν όμορφο όρμο, περιστοιχισμένο από τεράστιες ελιές και κουμαριές πυκνές. Ψηλά στην πορεία μου ξεπροβάλλουν μεγάλα δέντρα αριάς (είδος άγριας βελανιδιάς) που δασώνουν την πορεία μου.

Δεν θα κρατήσει πολλήν ώρα αυτή η περιπλάνησή μου με στόχο να φτάσω τα ερείπια των κελιών του Ασκηταριού. Εκεί που νομίζω πως έχω φτάσει, καινούργιο βουναλάκι εμφανίζεται πίσω από την πρώτη κορυφούλα. Ετσι με τεράστιο κόπο, που έχει αναλώσει πολλές από τις δυνάμεις μου, καταφέρνω να φτάσω σε μια θέση που με έχει αποπροσανατολίσει και βέβαια δεν δείχνει κάποιαν επιεική ένδειξη τερματισμού.

Ετσι αποφασίζω να γυρίσω, αφού κι ο γυρισμός θα απαιτήσει ένα επιπρόσθετο απόθεμα δυνάμεων και αναζήτησης.

Το Ασκηταριό, στην νότια όψη του νησιού, καθώς και οι παραλίες της ανατολικής του πλευράς, τα Αήλιαστα και ο Κακόβραχος που

είναι εντελώς απρόσβατα, έμειναν όνειρα θερινής νύχτας αφού δεν κατάφερα να τα προσεγγίσω.

Κάποτε υπήρχαν μονοπάτια ανοιχτά και ξεκάθαρα που οδηγούσαν σε αυτές τις τοποθεσίες. Σήμερα και ύστερα από τη χρόνια εγκατάλειψη του νησιού αλλά και ερήμωση από τις γεωργικές καλλιέργειες και κυρίως την εκμετάλλευση της ελιάς, το μόνο που ενδιαφέρει τους καλούς νησιώτες της Σκιάθου είναι πώς θα στήσουν τσαντήρια και καντίνες στις δύο γνωστές και προσιτές παραλίες του νησιού για να θησαυρίσουν ευκολότερα...

Δεν ξέρω αν πρέπει νάμαι ευχαριστημένος με όσα είδα ή δυσαρεστημένος από όσα δεν μπόρεσα να ανακαλύψω. Σημασία έχει ότι το νησάκι του Τσουγκριά είναι ένας ιδιότυπος παράδεισος, μια μικρή Εδέμ, ένας ανεξιχνίαστος πλούτος βοτανικών ειδών και παρθένας ζωής που τόσο έχουμε ανάγκη στις μέρες μας...

Μπαίνω στη βενζίνα που φεύγει τελευταία. Με τους εργάτες και το προσωπικό απ' τις καντίνες. Ο ήλιος έχει προ πολλού βουτήξει πίσω από την μενεξελιά χλαμύδα του Τισαίου και του Χλωμού Ορους κι έχουν ανάψει όλα τα καντήλια τ' ουρανού. Κοιτάζω πίσω μου θλιμμένος το νησάκι του Τσουγκριά που έχει παραδοθεί στη σκοτεινή μοναξιά του και τυλίγεται μ' ένα υπέροχο απαλό θάμπος κι αναλογίζομαι πόσα πράγματα μού άφησε απρόσιτα.

Το τρεχαντηράκι βομβίζει ρυθμικά με τον βαρύ του εσωλέμβιο κρατήρα. Απέναντι η Σκιάθος πνίγεται στα λαμπερά της φώτα και η βοή που ανεβαίνει από τα σπλάχνα της όλο και πιο αδυσώπητη κι ανθρωποβόρα με φέρνει πιο κοντά σε κείνο το αριστουργηματικό απόσπασμα του Παπαδιαμάντη από τον "Βαρδιάνο" του:

"Ανω τα άστρα του ουρανού έζημπον εις το ύψος του στερεώματος ή έτρεμον σβήνοντα εδώ κ' εκεί, και ο γαλαξίας έβρινε με αβρόν αργυρόχρουν φως τα ουράνια δώματα, και έζωνεν την μέση του ουρανού, ως να έστρωνε με ακήρατα άνθη τον δρόμον των απείρων εις τα αόρατα πνεύματα των μακάρων..."

Υ.Γ. Ο Τσουγκριάς έχει έκταση **407.977** τετραγωνικά μέτρα και απέχει από τη Σκιάθο τρία ναυτικά μίλια.